

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA
FESTA DEL PI, DE CENTELLES

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i
implantació de la festa

1. Història de la festa

De la Festa del Pi se'n tenen notícies escrites al Llibre d'Administració de la parròquia de Santa Coloma de Centelles des de l'any 1751. De fet, el costum de celebrar els grans esdeveniments amb salves d'escopeteria ja es troba documentat a Centelles des de l'any 1620, precisament amb motiu de l'arribada de les relíquies de Santa Coloma, tal com recull Mn. Fortià Solà en la seva crònica de la festa publicada per Tipografia Balmesiana l'any 1918 i en la que, a més dels esmentats precedents recull documentació de la mateixa procedència que l'any 1786 ja ens mostra una Festa pràcticament igual a la d'avui i ja amb molts anys de tradició.

Les característiques d'aquesta festa indiquen, no obstant, que està vinculada al solstici d'hivern i als ritus de la fecunditat i de la regeneració de la vida en el món natural. Així, els seus antecedents històrics es perden en la llunyania dels temps i fan que, ara com ara, la Festa del Pi constitueixi una mostra prou significativa d'un primitiu culte a l'arbre, en la festa avui cristianitzada sota el patronatge de Santa Coloma. Les úniques interrupcions de què hi ha memòria són entre els anys 1936 i 1939, degut a la guerra civil.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

Els preparatius de la Festa comencen el dia de Sant Esteve, 26 de desembre, en què un grup de galejadors surt als boscos de la rodalia de Centelles i tria el Pi que protagonitzarà la celebració, el qual ha de ser ben format, de tronc recte, no forcat i amb la brancada rodona i espessa. Un cop s'ha triat, el Pi és marcat amb un tret. Posteriorment, el dia 27, els galejadors preparen els cinc ramells de pomes i les garlandes de pa d'àngel i de galetes en forma d'estrella, que el dia de la festa es penjaran del Pi. Com a última prèvia, el dia abans de la festa, 29 de desembre, l'Associació de Galejadors reparteix la pólvora i els pistons, prèviament comprats per l'Ajuntament, entre els galejadors que, degudament legalitzats i autoritzats, protagonitzaran la Festa.

Galejador és el que galeja, és a dir, fa salves amb una arma d'avantcarga, normalment una escopeta, carrabina, fusell o trabuc, antiga o reproduïda, en to festiu: tradicionalment, "fer gala". Els galejadors i galejadores ho són a títol individual, no com a membres de cap colla, tot i que per participar a la Festa s'ha de ser membre de l'Associació de Galejadors. Per galejar, o sigui, per disparar enlaire les seves armes en senyal de festa, els galejadors han d'estar en compliment de la llei d'armes i explosius i en possessió de la corresponent llicència d'armes d'avantcarga, que els habilita per posseir aquestes armes. Per utilitzar-les en la Festa del Pi els cal un permís especial de

la Delegació del Govern. Els galejadors, i el fet de disparar salves de pólvora amb les seves armes: el galejar, són per als centellencs sinònim de festa i representen l'expressió d'una tradició ancestral profundament arrelada.

El dia central de la festa és el 30 de desembre, festivitat de Santa Coloma. A les set del matí se celebra la "missa primera", després de la qual es produeixen les primeres galejades. Després, els galejadors comencen a sortir i es dirigeixen al lloc on es troba el Pi escollit i marcat el dia 26. Allà, es prepara l'àpat col·lectiu, un esmorzar que consisteix, bàsicament, en botifarra a la brasa, pa i vi. Un cop acabats d'esmorzar, els galejadors s'agrupen al voltant del Pi triat, el qual és tallat a cops de destrat, substituint-se els galejadors l'un a l'altre per tal que hi puguin participar el màxim nombre de galejadors; tot plegat entre crits d'ànim dels altres assistents. Abans de començar a talar es lliga el Pi amb cordes (4 vents) que tots els galejadors ajuden a tibar per tal que caigui suaument i la brancada no es malmeti. Un cop tallat, el pi es trasllada i es col·loca, a força de braços, al damunt d'una carreta tirada per un jou de bous que, sempre dret, el transportarà, i acte seguit el Pi i els galejadors, comencen, mentre ja ressonen algunes escopetades, el camí de tornada fins a la vila.

El Pi no pot entrar a Centelles fins que siguin les dotze del migdia i si cal, s'espera als afores. A les 12 en punt, des del campanar de l'Església Parroquial es produeix una galejada i un repic general de campanes, fet a mà pels propis galejadors. Llavors, s'inicia amb tota la seva força el ritual de les escopetades i en mig de descàrregues serrades i traques espectaculars el Pi entra al poble precedit pels galejadors, sota el comandament del "capità" càrrec vitalici que recau en el galejadador més vell, més antic i amb major projecció i prestigi personal a la Festa, i per una petita banda de música que interpreta, tota l'estona, el pasdoble "A la Festa" ("A la fiesta"), incorporat com a música d'acompanyament en la dècada de 1940, i ara ja completament popularitzat.

En primer lloc va fins la Plaça Major, on els galejadors, l'envolten i disparen repetidament les seves armes, en un espectacular ritual festiu, estrepitós i continuat, d'una gran contundència. És aquí on té lloc, a càrrec de l'esbart local, l'anomenat "Ball del Pi" peça coreogràfica moderna, incorporada la dècada de 1980 i sense relació directa amb la Festa del Pi. Després d'una estona, s'inicia la marxa cap a l'Església. Mentrestant, i durant tot el recorregut del Pi pel poble, els galejadors no han parat de disparar les seves armes, creant un ambient sorollós i excitat i fent que tot el poble sencer estigui pendent de l'acte ritual que estan realitzant. Un cop arribats, el Pi és baixat de la carreta i pujat, dret i a pes de braços, per l'escala fins a l'entrada del temple, on se'l fa ballar a dreta i esquerra mentre es canta la tonada "Ara balla el Pi, si, si..." Cada any un galejadador té el privilegi de pujar dalt del Pi quan aquest "balla" i des d'allà, entre la cridòria general, saluda al públic assistent amb la barretina, que normalment porten, per recomanació de l'Associació, tots els galejadors, així com faixa, pantalons de pana negra, camisa blanca amb llacet i espadenyes de betes, tot i que aquesta vestimenta no és un requeriment obligatori per participar en la festa.

Acabat el ball, el Pi deixa d'estar dret i s'entra a l'Església, havent-se d'estrebar fortament algun any, a fi que l'ample portal deixi passar la molt més ampla brancada. Ja tombat se l'arrossega fins al presbiteri, on és lligat per la part inferior del tronc a una corda que baixa del sostre i que, accionada per un torn, servirà per penjar-lo. Abans, però, a la brancada es lliquen els cinc penjolls de pomes (quatre als extrems i un al mig) amb una garlanda ornamental de pa d'àngel i galetes. Seguidament, el Pi és hissat, de cap per avall, damunt del presbiteri, fins a l'alçada en què es troba la imatge de Santa Coloma, sobre l'altar major, en el que es creu que és una antiga cerimònia de submissió de la vella deïtat vegetal, al Déu veritable. Antigament, en aquest moment, el més solemniat de la festa, la banda interpretava la "Marcha Real". Actualment els galejadors, en un acte de gran emotivitat i sentiment, entonen l'Himne de Santa Coloma. Aquí acaba l'ofrena i martiri simbòlic del Pi. Per acabar els actes d'aquest dia, a les set del vespre un grup de galejadors protagonitza una darrera galejada des de dalt del campanar, mentre la banda interpreta per darrera vegada el pasdoble de costum, també des de dalt del campanar.

La festa té un epíleg el dia dels Reis, 6 de gener. A la una del migdia es tornen a reunir els galejadors, i es treuen del Pi els poms de pomes i les garlandes que duia penjats, els quals es repartiran entre els galejadors, el propietari del Pi, la Parròquia i l'Ajuntament. Acte seguit despengen el Pi i així que és a l'abast els galejadors en comencen a trencar branquillons mentre el treuen fora de l'església. Per acabar, tothom qui ho vol arrenca unes branques del Pi i se les enduu a casa, amb la qual cosa finalitza definitivament la festa. Tant al Pi com a les pomes se'ls atribueixen, segons antigues creences, propietats per donar fecunditat, prosperitat, salut, pau i benestar a les famílies. Cada galejador se les sap i fa els seus propis rituals a la intimitat de la llar.

ELEMENTS DE LA FESTA DEL PI

LA PARELLA DE BOUS I LA CARRETA

Es tracta d'un element festiu singular i únic, el manteniment del qual representa la continuïtat d'una tradició ancestral transmesa per tradició oral, que estableix que el Pi ha de ser traslladat necessàriament per un jou de bous. Aquest costum ha estat respectat sempre, amb una única interrupció l'any 1962 i significa que els galejadors han de mantenir durant tot l'any una parella de bous, destinats única i exclusivament a complir amb aquesta tasca el dia de la Festa del Pi.

Se'ls dota d'estable, espai de pastura, alimentació diària, control veterinari i se'ls junyeix perquè estiguin acostumats a treballar. Les parelles de bous són de per vida i ni se'n pot canviar un, ni es poden canviar de banda.

La carreta és també una peça específica i serveix exclusivament per a transportar el Pi. La carreta actual és la reconstrucció d'una tradicional carreta de càrrega de bous que

datava del primer terç del segle XX, i manté alguns elements de fusta de la carreta original, i tota la ferramenta.

Barcelona, 15 de març de 2010